

ВПЛИВ ЖІНОЧИХ СТАТЕВИХ ГОРМОНІВ НА ПОВЕДІНКУ ОСОБИН ЖІНОЧОЇ СТАТІ В РІЗНИХ ВИДІВ

Велика І.О., Бажан А.Г.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Статеві гормони – важливі регулятори фізіологічних процесів організму. Основне їх призначення – створювати умови для виконання основної функції будь-якого живого організму – відтворення собі подібних. Вони регулюють статеву диференцію, розвиток первинних та вторинних статевих ознак, статеве розмноження та статеву поведінку. Проте будь-який процес в організмі не може відбуватися однобічно. Та ж ситуація спостерігається із впливом статевих гормонів [3].

Важливо відмітити, що гормони в ході еволюції мало змінилися. Дія великої кількості гормонів невидоспецифічна. Так, тестостерон, введений пташу, викликає у нього пташину поведінку, а введений пацюку – характерну для пацюка [1]. А статеві гормони ссавців впливають і на риб [5].

"Ендокринна еволюція – це не еволюція гормонів, а еволюція того, як вони використовуються; простіше кажучи, еволюціонують не хімічні формули, а реактивність, комплекси реакцій організму і компетентність тканин" (Medewar, 1953, р. 334 за [1]).

В дослідженнях, проведених на самках макаків-резусів, Джонсон і Феникс встановили, що різні гормони неоднаково впливають на різні поведінкові акти. Введення естрогену підсилювало привабливість самок, тоді як впливи андрогену варіювали в залежності від дози.

Виявлено, що вплив гормонів на поведінку залежить від генотипу, індивідуальних відмін, пори року, взаємодій між особинами, статі реципієнта та виду тварин.

Гормони і поведінка взаємодіють у великій кількості функціональних систем, охоплюючи статеву поведінку, материнську поведінку, мічення території і багато інших поведінкових актів [1, 5].

Адрі і Морріс помітили, що флуктуації в частоті статевих відносин і оргазму жінок паралельні змінам рівня естрогенів протягом менструального циклу.

Теркель і Розенблат встановили, що материнська поведінка виникає у самки, яка не народжувала дитяти, лише під впливом крові самки, яка недавно народила (і в якій багато статевих гормонів) [1, 3].

У організмі людини роль статевих гормонів теж дуже важлива. Так, уже з 9 років в організмі дівчинки починаються перебудови, які мають на меті підготувати її до майбутнього материнства. Щойно яєчники перебирають на себе із надниркових залоз ендокринну функцію і починають продукувати такі гормони як естрон, естріол та естрадіол, починається новий період у житті майбутньої жінки – пубертатний [4].

Цей період характеризується активною діяльністю прогестерону, який проявляється через надмірну сентиментальність. Інша його назва – «батьківський гормон» або «гормон вагітності», адже він викликає перші прояви материнського інстинкту. Гормон тестостерон, який також виділяється у жіночому організмі, зчиняє свій вплив, тому підліток може поводити себе дещо агресивно.

Під дією статевих гормонів, соматотропіну та низки інших гормонів відбувається перетворення дівчинки в жінку. У віці 12-14 років починаються перші менструації – ознака того, що у фолікулах яєчників почали дозрівати яйцеклітини. Через 2-3 роки потому статевий цикл стає регулярним і складається з послідовних фаз, середня тривалість якого 28 днів [4].

Перший етап циклу – передовуляційний, характеризується підви-

ценням рівня естрогенів, збільшенням матки, дозріванням фолікулів та яйцеклітини. В цей період жінка особливо приваблива – тіло готується до зачаття, проте спостерігається нестабільність нервових процесів, нервозність. Це 1-6 день жіночого циклу [2].

Другий етап, який ознаменований переміщенням яйцеклітини до маткових труб, також характеризується підвищеним рівнем естрогену в крові. На 7-14 день жінка знову відчуває прилив сил – спрацьовує еволюційний механізм, згідно з яким її жінка має використати для пошуку здорового партнера для зачаття. Це овуляційний етап, коли існує найбільша вірогідність завагітніти.

Відбулось запліднення чи ні, проте організм діє за чітко запрограмованою системою – жінка перестає бути активною, стає небайдужою до їжі, старається уникати фізичних і емоціональних навантажень, які могли б завадити розвитку плода – діє гормон прогестерон.

Післяовуляційний період характеризується низькою концентрацією естрогену в крові, що зумовлює скорочення матки і відторгнення слизової оболонки, яка виходить з організму у вигляді менструації. З'являється неконтрольоване відчуття голоду, перебування в поганому настрої, емоційний стан нестабільний. Надалі триває період міжовуляційного спокою

Такі зміни в психічному стані в індивідуальному перебігу відбуваються в кожній жінки до періоду клімаксу або менопаузи, яка розпочинається в 45-55 років. З моменту останньої менструації ендокринна функція яєчників гальмується, а згодом і припиняється, її функції перебирають на себе надниркові залози. На початку менопаузи впродовж певного відрізка часу, який в кожній жінки індивідуальний, спостерігається нервозність, часті зміни настрою, припливи – організм знову перебудовується і тепер нездатний до зачаття. Це дуже важкий з психологічної точки зору період, який потребує розуміння та терпіння оточуючих.

Таким чином, ми можемо говорити про те, що поведінка самки тварин, а особливо жінки та її психічний стан – це дзеркало, яке відображає гормональний фон її організму та забезпечує якомога успішніший перебіг усіх фізіологічних процесів, пов'язаних з процесами продовження роду [2], а статеві гормони в добавок до інших функцій, які вони виконують в організмі, впливають безпосередньо і досить суттєво на поведінку [1].

Література

1. Дьюсбери Д. Поведение животных: Сравнительные аспекты. Пер. с англ. /Перевод Полетаевой И.И. – М.: Мир, 1981. – 480 с.
2. Захаров Ю.А. Энциклопедия здоровья. Мужчины и женщины. / Ю.А. Захаров – М.: Терра-Спорт, 1999. – 192 с.
3. Міцкевич М.С. Гормональні регуляції в онтогенезі тварин. - М.: Наука, 1978. – 224 с.
4. Резников А.Г. В мире гормонов / А.Г. Резников. – К.: Наукова думка, 1985. – 167 с.
5. Хадорн Э., Венер Р. Общая зоология: Пер. с нем. – М.: Мир, 1989. – 528 с.